

Anul XIII.

Nr. 109

DAVID URS de MĂRGINENI

Biografie scrisă pentru poporul român
de

Victor Lazăr.

Prețul 3 Lei.

„Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“.

—≡ Intemeiată la 1861. ≡—

PREȘEDINTE DE ONOARE:

M. Sa Regele FERDINAND I.

VICE-PREȘEDINTE:

Dr. OCTAVIAN RUSSU, avocat Sibiu.

Comitetul central al «Asociațiunii» numără 30 de fruntași din toate păturile societății românești.

 E de datoria fiecărui bun Român să sprijinească „Asociațiunea” abonând publicațiile ei și înscriindu-se de membru.

Taxele de membri sunt următoarele:

Membru fondator al Casei Naționale, odată pentru totdeauna	Lei 1000 —
Membru fondator al «Asociațiunei», odată pentru totdeauna	„ 400 —
Membru pe viață al «Asociațiunei», odată pentru totdeauna	„ 200 —
Membru activ al «Asociațiunei», anual	„ 10 —
Membru ajut. al «Asociațiunei», anual	„ 2 —

984.0-32

33 BIBLIOTECA POPORALĂ A ASOCIAȚIUNII.

Anul XIII. Nr. 109.

DAVID URS de MĂRGINENI

BIOGRAFIE SCRISĂ PENTRU POPORUL ROMÂN

DE

VICTOR LAZĂR.

VERIFICAT 2000

57.751

VERIFICAT 2014

SIBIIU, 1923.

EDITURA ASOCIAȚIUNII.

VERIFICAT
2019

Tiparul tipografiei arhidiecezane în Sibiu.

I.

Un popor dovedește, că e vrednic de a trăi liber și prin aceea, că cinstește amintirea celorce au muncit pentru mântuirea lui de robia tru-pească și sufletească, și le urmează pilda. Unul dintre fruntașii noștri, care și-a împlinit cu vârf și îndesat datoria ori unde a fost pus, în fața dușmanului patriei ca și în fruntea așezămintelor noastre culturale, a fost și baronul *David Urs de Mărgineni*.

Eră în 1916, când ceice i-au cunoscut și prețuit munca pentru binele neamului, se pregăteau să serbeze amintirea împlinirii celor o sută de ani dela nașterea acestui vrednic Român. Puțin s'a putut face atunci, căci războiul uriaș eră în toiu, iar frații din vechiul Regat se pregăteau pentru lupta cea mare a desrobirii neamului românesc de sub jugul străin. Nouă nu ne este însă ertat să ne mulțumim cu puținul ce s'a putut face atunci. Pilda vieții lui David Urs este prea înălțătoare și prea îndemnătoare

la săvârșirea de fapte bune pentru binele neamului, pentruca să nu o punem în fața întreg neamului nostru. De aceea «*Asociațiunea*» noastră din Sibiiu, cel mai mare așezământ pentru răspândirea culturii în păturile largi ale poporului român din Dacia superioară (Transilvania, Banat, Crișana și Maramurăș), s'a hotărât să publice între cărțile bibliotecii ei populare și biografia (descrierea vieții) baronului David Urs.

II.

David Urs s'a născut la 1 Aprilie 1816, în comuna *Mărgineni* din Țara Făgărașului, ca vâstar al unei vechi familii boerești. Țara Făgărașului a rămas până în veacul al cincisprezecelea de multeori tot unită cu Țara Românească (Muntenia). Nu e deci mirare, că în această parte a pământului românesc ne-a rămas și în vremurile grele ale stăpânirii străine, o țărâtime mândră de trecutul ei liber și de drepturile câștigate prin vrednicia și vitejia ei. Nu e de mirare nici faptul, că multe din familiile boerești din Țara Făgărașului își aveau documentele de moșii și de drepturi încă dela vechii Domni ai Țării Românești, stăpânitori și acolo.

De familiile cele vechi, boerite de Domnii Țării Românești, se ține și familia Urs din Mărgineni. Diploma (documentul) de donațiune (dăruire) a acestei familii poartă data de 18 Iulie anul dela facerea lumii 6945 (dela Hristos 1437) și e dela Vlad al II-lea, Domnul Munteniei. Originalul scris în vechea limbă slavonă nu se mai găsește, dar e traducerea legalizată în limba maghiară și făcută după traducerea românească din anul 17...2, care sună astfel:

Intru Hristos bine credincios și bine cinstit și iubitor de Hristos: Ion Vlad Voevod cu mila lui Dumnezeu și cu darul dumnezeesc Domn și stăpânitor a toată țara Ungro-Vlahiei și al plaiurilor și Domn herțeg (duce) la Amlaș și Făgăraș, bine am voit eu Domnia mea cu voință curată și luminată cu inimă bună, că am dăruit acest cinstit și preacinstit de acum încolo hrisov¹ slugilor mele Stan sin Tatul și Ursul și Radul Stan sin Băra și Godea întru stăpânirea satului în Mărgineni, celora și fiilor lor și nepoților lor și preanepoților lor până în viața preanepoților fiilor lor le dăm în Mărgineni cu ocină, cu moară, cu pământ de arătură, de cosit, cu pădure, cu munți începând dela goștinit, dela oierit, dela vierit, dela muște sau albine, dela gloabe, dela dijmă, dela fânașe, dela poiană, dela poște, dela slujbe mari și mici, dela câte se află întru stăpânirea Domniei mele, din acestea toate dăm în Mărgineni. Pentru aceasta să nu îndrăzniți să faceți împărăchere, nici să-i globiți, nici nimica să nu luați dela slugile lor carii se vor trimite după milostenie sau după alte slujbe. Dară dacă se va înșelă cineva ca să-i zăbovească, acela mare rău și plata va luă ca un necredincios și și după moartea domnialor. Iară (dacă) Dum-

¹ Document.

nezeu bine a voit ca să fie Domn Țării Românești sau din roada inimii sau din rudenii sau, pentru păcatele noastre, din alt neam sau seminție va ridica Dumnezeu Domn, de va întări și cinstea aceasta, să-l întărească Dumnezeu întru domnia lui. Iară de-l va strică, să-l strice Dumnezeu și să-l bată aicia trupește și în veacul cel viitor sufletește și să aibă împărtașire cu Iuda și cu Arie, cu fărdelegiitorii jidovi cari au strigat pentru răstignirea lui Hristos, sângele lui spre el și spre feciorii lor, amin!

Mărturie pentru hrisovul acesta a fost: jupân Voicul, jup. Tudor, jup. Nanul, jup. Stan, jup. Radul Borcea, jup. Nan Pascal, jup. Dimitrie Spătar, jup. Stoica Postelnic, jup. Simion Stelnic, Miclea Păharnic, Badea Comis, Stefan Logofăt.

Scris în orașul Domniei Târgoviște, luna Iulie, zile 18, anul 6945.

Toți acești boieri din Țara Făgărașului, cari și mai înainte aveau ca cea dintâi îndatorire să sară înarmați de câteori patria eră în primejdie, au fost, în jumătatea a doua a secolului al 18-lea militarizați, adecă formați în companii militare și acestea în regiment. În secolul acesta Turcii tot mai încercau să năvălească în Croația și Slavonia, în Banat și Transilvania. Afară de aceea ciuma și holera nu erau rari și de multe ori

treceau dinspre răsărit peste frontierele nepăzite destul, aducând groază și moarte între oameni. Parte pentru apărarea de năvălirile turcești, parte pentru a împiedeca trecerea boalelor, stăpânirea dela Viena a hotărât înființarea de regimente grănicerești dealungul frontierei Banatului și Transilvaniei. Cel mai mare număr de *grăniceri* l-au dat și de data aceasta Români, din cari s'au format trei regimente curat românești: unul în Banat, unul în partea de miazăzi a Transilvaniei și unul în ținutul Năsăudului, iar în Banat încă unul, amestecat din Români și Sârbi. La 1765, grănicerii din sudul Transilvaniei formară regimentul român l-iu de graniță și jumătate din el se compunea din Români din Țara Făgărașului, cealaltă jumătate din Români din județul Hunedorii și al Sibiiului.

În curând grănicerii au fost chemați să dea dovada vechei vitejii românești pe câmpurile de luptă: în 1788 contra Turcilor, apoi în războiul îndelungat contra lui Napoleon Bonaparte, războiul rămas în amintirea urmașilor sub numele de *tabăra de nouă ani*. Vitejia dovedită de regimentul acesta în lupta dela Aspern (1809) a făcut pe Napoleon să declare, că cu o armată compusă din soldați ca Români din regimentul de graniță ar cuceri lumea întreagă. Și-a mai

dovedit acest regiment vitejia și în anii 1848/49, apoi, ca regiment de linie, în 1859 și 1866, precum și în Bosnia și Herțegovina și în războiul cel mare, care ne-a adus unitatea națională.

Din acești boieri grăniceri s'a tras Urs și toată viața lui nu și-ă dat de rușine neamul.

Dupăce a terminat cu cea mai mare laudă școala din comună, fu trimis de comanda militară a regimentului la școala militară grăniț-rească din *Năsăud*, unde eră reședința regimentului al II-lea de grăniceri români. La 1 Iulie 1834, în etate de 18 ani a fost înrolat în regiment, la 16 Ianuarie 1835 a fost înaintat fruntaș, la 1 Maiu acelaș an caporal, la 16 Iulie sergent-major. La 1 Martie 1841 a fost avansat sublocotenent clasa a II-a, la 16 August 1848 sublocotenent clasa I-a, la 20 Octomvrie locotenent, luând apoi parte la războiul civil din 1848/49 în Transilvania.

În războiul civil — revoluțiunea — din 1848/49 Români se găseau într'o situațiune foarte grea. Nobilimea maghiară din Transilvania, înțeleasă cu cea din Ungaria, voiă cu totdinadinsul, ca Transilvania, care și-a avut totdeauna autonomia ei, adecă administrația proprie, veacuri întregi chiar principii ei, să fie unită cu Ungaria. Această unire ar fi însemnat pentru Români înăsprirea asupririi îndurate de atâtea vea-

curi, căci acum numărul Ungurilor asupra s'ar fi înmulțit cu cei din Ungaria. De aceea Românii au fost dela început contra unirii Transilvaniei cu Ungaria. La început împăratul din Viena părea că sprijinește pe Români, căci vedeă, că Ungurii vor să se rupă de Austria. Dar încurând împăratul începù să facă pe voia Ungurilor, cari credeă că-l vor ajuta contra Germanilor din Germania, aceștia doritori să unească țările nemțești ale Austriei cu Germania. De aceea Impăratul porunci lui Puchner să asculte de ministerul unguresc din Budapesta și să nu se împotrivească uniunii Ardealului cu Ungaria. Urmarea a fost, că cetele maghiare formate din nemeși și Săcui, precum și din Unguri veniți din Ungaria, au săvârșit cele mai grozave măceluri și tăciunării împotriva Românilor nearmați. Numai începând din Octomvrie 1848, împăratul a dat ordin comandantului trupelor din Ardeal să lupte contra Ungurilor și să primească și ajutorul Românilor. Cei din Viena văzuseră, că Ungurilor nu le arde de apărarea provinciilor germane din Austria, căci ei voiau desfacerea Ungariei de Austria.

Dar și după această schimbare întâmplată la Viena, starea Românilor eră tot grea, căci comandanții austriaci din Ardeal erau lipsiți de

pricepere și lipsiți și de bani și de trupe. Pe de altă parte Sașii și puținii nemeși Unguri, cari rămăseseră credincioși împăratului, lucrau mereu contra Românilor, pe cari li acuzau că vor înființarea Daco-României, deci să nu li se dea arme. În astfel de împrejurări a fost nevoie de multă tărie sufletească și de multe jertfe, pentru ca Românii să nu fie zdrobiți. Au și scăpat de peire, mulțumită și conducătorilor lor, între cari se numără de pe atunci și Urs.

Românii din regimentul român I de graniță ținură și ei o *adunare națională la Orlat*, 10 Septemvrie 1848, hotărând înaintarea unei petițiuni către împăratul, dela care cereau libertate și egalitate personală și *națională* și o militarizare mai completă a comunelor de pe teritoriul regimentului. Ei își dădeau bine seama ce școală minunată e armata, mai ales pentru Român, al cărui pământ e totdeauna amenințat de lăcomia străinului. Cererea către împăratul a fost semnată de o comisiune compusă din șase delegați în frunte cu *Urs*.

În curând nu a mai fost timp pentru adunări și petiții, căci războiul civil se încinse cu toată furia. Săcuii porniră înarmați și cu carăle goale după ei asupra satelor românești, pe cari le prădară fără milă, le deteră foc, pe femei le bat-

jocuriră, pe bărbați îi omorâra. Impotriva lor se îndreptară deci mai întâiu trupele credincioase, între cari și grănicerii cu *Urs*. La 5 Noemvrie 1848 se dete lupta dela *Târgu-Murăș* și se luă cu asalt satul *Lörinczfalva*, unde regimentele compuse din nemeși și Săcui fură bătute și puse pe fugă rușinoasă. Erau Săcuii, cari se întorceau spre ținuturile lor cu carăle încărcate de pradă strânsă în satele românești. La 5 Decemvrie, *Urs* ia parte la încăerarea dela *Ürmös*, la 22 Decemvrie la lupta dela *Hidig*. La 23 Iulie 1849 se distinge în fruntea grănicerilor săi în lupta dela *Semeria* (județul Treiscaunelor), la 31 Iulie la *Kászon-Ujfalu*, iar la 1 August la *Bicsat*. Pentru vitejia deosebită, dovedită în lupta din urmă, *Urs* a fost decorat cu Crucea pentru *merite militare*.

III.

Revoluția din 1848/49 s'a terminat cu înfrângerea celorce au vrut să rupă Ungaria de Austria și să unească Ardealul românesc cu Ungaria. Jertfele uriașe aduse de Români în acest războiu au rămas nerăsplătite, ba ei au avut durerea să vadă, că după abia cincisprezece ani sunt dați de nou pe mâna. asupritoare a guvernelor din Budapesta. Mai mult încă, regimentele românești de graniță fură curând după potolirea revoluției desființate, nu numai pentru că s'a introdus serviciul militar obligator pentru toți, dar și pentru că stăpânitorii nu voiau să-i vadă pe Români organizați militărește.

Urs a rămas în armată și abia în anul 1859 fu avansat căpitan clasa I, apoi maior la regimentul 52. Așa de greu avansau și cei mai vrednici Români în armata austriacă!

În anul 1859 izbucni un nou războiu între Austria și Italia, aceasta luptând pentru unitatea ei națională cu ajutorul armatei franceze. În lupta cea mare dela *Solferino*, din Iunie 1859, armata austriacă a fost bătută de armatele italiană și franceză, dar numai din vina conducătorilor

austriaci, cari nu se știură folosi de împotrivirea eroică a celor zece compănii de infanterie și două plutoane de ulani (cavalerie), comandate de maiorul *Urs*.

Urs aveà să țină șase compănii de infanterie, două plutoane de cavalerie și două tunuri, o linie în lungime de mai mulți kilometri și comuna *Medole* din dosul ei. În ajutor i-se mai dase încă un batalion de infanterie. În fața lui *Urs* erau trupe mari dușmane cu multe tunuri. Auzind semnalul de alarmă al inamicului, *Urs* vesti despre aceasta pe comandantul brigăzii și se pregăti de luptă. O divizie întreagă atacă, comandantul batalionului venit în ajutorul lui *Urs* fu rănit, așa că întreaga greutate a luptei rămase pe umerii lui *Urs*. Nici una din cele două brigăzi austriace, cari se aflau în apropiere, nu a venit în ajutor.

Mai bine de două ore, *Urs* ținù piept, cu cele zece compănii ale lui, întregii divizii franceze, apoi se retrase luptând spre *Medole*, când văzù primejdia de-a fi încunjurat de amândouă flancurile. Și aici se dovedì ticăloșia comandanților austriaci, căci la flancul stâng al micii trupe a lui *Urs* se află o întreagă divizie de cavalerie austriacă, dar aceasta în loc să i vină în ajutor se retrase.

Ajuns la marginea Medolei, împotrivirea continuă cu aceeaș îndărătnicie, cu toate că ploaia de gloanțe eră tot mai deasă. Numai după cinci ore de luptă se retrase cu rămășițele companiilor. Din zece companii se mai putură forma două...

• *Urs* eră numai de 49 zile în regiment, dar știuse să-și câștige atâta autoritate și iubire la supușii săi, încât aceștia ascultau orbește de ordinele lui. Numai astfel înțelegem, cum de acei bravi soldați, o mână de oameni, s'au jertfit în fața mulțimii trupelor franceze. Iar *Urs* a cerut această jertfă pentru că, om priceput în ale militariei, eră convins, că trupele austriace din vecinătatea lui se vor folosi de vitejia micii avantgarde comandate de el. Publicându-se buletinele (știrile despre luptă) franceze, lumea a văzut cu mirare, că împotrivirea lui *Urs* la Medole a scăpat armata austriacă de o adevărată perire. Dar s'a mai văzut încă ceva: dacă trupele austriace s'ar fi folosit de vitejia lui *Urs* și a trupelor lui, ar fi respins pe Francezi, așa că lupta dela Solferino nu ar fi fost o înfrângere a Austriacilor, ci o învingere a lor.

Dupăce s'a vestit vitejia lui *Urs* fu decorat cu *Crucea de cavaler al ordinului militar Maria Terezia*, căpătând și rangul de baron au-

striac. Ordinul acesta se da numai pentru fapte extraordinare vitejești, săvârșite pe câmpul de războiu și eră împreunat cu o leafă anuală, care creștea pe măsură ce numărul cavalerilor înaintași scădea.

În anul 1860 *Urs* fu transferat la regimentul 64 de infanterie, care eră curat românesc. În 1863 ajunsese colonel, iar pe ziua da 1 Ianuarie 1865 fu scos la pensie. Toată lumea s'a mirat de această pensionare, căci ofițeri de valoarea baronului *Urs* nu prea erau mulți în armata austriacă și el, care eră numai de 49 ani, putea să mai aducă servicii mari. Românii au aflat în curând cauza acestei pensionări. *Urs*, care știa, că numai servindu-și bine și neamul, își servește bine și patria, s'a îngrijit ca în regimentul lui românesc fiecare fecior român, care se distingea, să ocupe locul de gradat ce i-se cuvenea, — s'a îngrijit ca în fruntea unităților regimentului să aibă cât mai mulți *ofițeri români*, cari fiind mai apropiați cu sufletul de soldații români, îi vor și duce mai ușor la izbândă. Lucrul acesta nu convenia celorce aduseseră nenorocirea dela 1848/49 peste Transilvania și Ungaria. Ei începuseră să se gudure pe lângă împăratul și să-i șoptească despre primejdia, pe care va aduce-o *Urs* înmulțind numărul ofițerilor români. Căci

în felul acesta va avea un regiment întreg românesc și cine știe, ce s'ar putea întâmpla, când Românii se vor gândi la înfăptuirea unității naționale. Mai erau apoi și ofițeri superiori, între cari și generali, pe cari îi rodea viermele pizmei pentru fapta eroică a colonelului român când cu lupta dela Medole. Toți aceștia nu s'au lăsat, până nu l-au silit pe Urs să iasă la pensie.

Dar nu pentru mult timp. În anul 1866, Prusia a declarat războiu Austriei pentruca să o oprească de-a se mai amesteca în treburile Germaniei. De acest războiu s'a folosit și Italia și a început și ea lupta cu Austria, ca să mai libereze de sub stăpânirea austriacă un ținut locuit de Italieni.

Prusienii au bătut pe Austriaci la Königgrätz. Italienii s'au luptat pe mare, dar flota lor a fost bătută lângă insula Lisa de flota austriacă. Această învingere a Austriacilor e a se mulțumi în mare parte lui Urs. Incepând adevăratul războiul, Urs a cerut să fie de nou activat. Cunoscută fiind vrednicia lui militară, împăratul l-a numit comandant al insulei Lisa. Flota italiană, care pornise spre malul austriac, nu putea să treacă pe lângă insula ocupată de dușman și a început să o bombardeze. Urs însă, în fruntea a numai

1833 soldați și cu 88 de tunuri vechi a știut să se apere atât de bine, încât a stricat aproape cu totul o mare corabie chirasată (căptușită cu plăci de fer), a scos din luptă și mulți Italieni. În timpul, când se desfășură lupta, flota austriacă a avut timpul să se pregătească bine și ajungând și ea la Lisa, a putut bate ușor pe Italienii slăbiți și obosiți de împotrivirea lui Urs. Acesta a rămas apoi în istoria armatei austriace cu numele de *eroul dela Lisa*. El n'a mai rămas în armată, ci a ieșit de nou la pensie.

Curând după aceea colonelul Urs primi din partea guvernului român invitația să treacă în România și să organizeze armata română, Împăratul Austriei însă l-a oprit.

IV.

Baronul Urs nu erà omul, care să poată viețui în nelucrare. La câțiva ani după retragerea lui din serviciul militar activ își găsi un teren de muncă, în care putea să lucreze de-a dreptul pentru ridicarea culturală a neamului său.

După înfrângerea revoluțiunii maghiare din 1848/49, regimentele românești de graniță fuseseră desființate. Regimentul român I-iu avea un fond mai mare, numit *fondul de montură*, înființat din reținerile făcute grănicerilor din plata lor zilnică, pe care o primiau când ieșiau de pază pe frontieră. Fondul acesta, din care grănicerilor li se făcea uniforma (montura), rămăsese avere comună a lor. Sfătuiți de frunțașii lor, ei au hotărât să nu împartă banii, ci să-i întrebuințeze pentru înființarea și întreținerea de *școale centrale grănițerești* în comunele principale de pe teritoriul fostului regiment român I-iu de graniță.

Optsprezece ani s'au silit frunțași de ai grănicerilor să scoată fondul acesta dela stat, dar nu au reușit. Atunci luă baronul Urs afacerea în mână și la 26 Februarie 1870 adunarea

generală a reprezentanților grănicerești votă Statutul pentru administrarea fondului și a școalelor grănicerești, care fu aprobat la 16 Martie 1871, iar în adunarea dela 8 Maiu 1871 baronul Urs fu ales *președinte* al Comitetului administrativ. În această slujbă a rămas până la moarte, timp de 24 de ani, muncind cu toată căldura și cu toată puterea, ca ideja grănicerilor cu privire la școalele lor cele nouă să se înfăptuiască cât mai bine.

Cel dintâiu gând al lui a fost să găsească învățători buni, căci învățătorul face școala. Afară de aceea școalele, cari se deschiseră pe teritoriul celor 12 compănii, din câte se compunea pe vremuri regimentul, nu aveau să fie focar de lumină numai pentru copii din satul unde se înființau, ci trebuiau să fie institute de cultură pentru un ținut întreg. Adevărat, că Românii din Ardeal începuseră de mai înainte să-și înființeze, din mijloacele proprii, școale modeste, cu învățători, cari aveau puțină pregătire și erau plătiți, chiar și pentru acele vremuri, slab. Învățătura din aceste școale eră mărginită, iar cercetarea școalei eră neregulată, părinții neînțelegând pe deplin însemnătatea cea mare a învățământului regulat. Baronul Urs alese pentru școalele lui numai învățători, cari, pe lângă câteva clase de liceu,

aveau și școala normală, fie cea din Sibiiu, fie cea din Blaj, unii erau chiar bacalaureați (aveau matura, adică opt clase de liceu) și făcuseră studii teologice și pedagogice. Materia de învățământ se predă după programa analitică a statului, completată cu limba germană și maghiară și dându-se multă atențiune și caligrafiei, gimnasticei, pomăritului, stupăritului și mai târziu și lucrului manual. Unde numărul elevilor și al elevelor eră mai mare, se înființară și școale de fete, în frunte cu o învățătoare. Lucrul de mână trebuia să se învețe cu scop practic, baronul Urs cerând ca fetele să fie păzite de porniri spre lux și să învețe a lucra ceeace e trebuincios înainte de toate în gospodăria de toate zilele.

Pentru a ajunge la o unitate în învățământ, în disciplină și în organizarea școalelor, baronul Urs a întrunit pe toți învățătorii școalelor grănițarești la un *curs normal*, care s'a ținut în Iulie 1871 la Orlat (jud. Sibiiului). Aici fusese până la desființarea regimentului reședința colonelului și școala normală, din care ieșiau până atunci învățătorii școalelor germane dela companii. Vestitul bărbat de școală *Vasile Petri*, care eră secretarul Comitetului și directorul suprem al școalelor grănicerești, a ținut aici cursuri de

psihologie, metodică și didactică. S'a stabilit și programa analitică, făcându-se și lecțiuni model. Curând după aceea, Petri publică și un volum de Instrucțiuni pentru învățătorii grănițerești.

Introducându-se cu începere dela 1 Ianuarie 1875 *măsurile metrice* în Transilvania, Urs întruni în Februarie 1875, tot la Orlat, pe toți învățătorii grănițerești la un curs practic pentru cunoașterea cât mai temeinică a acestor măsuri. Mai târziu a sprijinit și ținerea unui *curs de studii* la Vișăl (județ. Hunedoarei).

Disciplina la corpul didactic și în școală la elevi eră aproape militară. Se continuă tradiția de aproape o sută de ani, căci curând după înființarea regimentului (1765), autoritatea militară se îngrijise de înființarea de școli în comunele românești militarizate. În anii cei dintâi de învățătură, instrucțiunea se făcea în așa numita *școală națională* (Nationalschule), în limba română. Elevii treceau apoi în *școala comună* (Gemeindeschule), unde limba de predare eră cea germană. Învățătorii școlilor comunale aveau rang de sublocotenent.

Ca să atragă poporul cât mai mult către școală, s'a îngrijit ca *examele* de fine de an să fie o sărbătoare. Zilele de examen erau astfel fixate, încât baronul Urs să poată prezida în

persoană examenele dela cât mai multe școale. Toamna, învățătorii din întreg regimentul primiau dela Comitet o circulară tipărită, care cuprindea observațiunile făcute cu ocazia examenelor, atât de baronul Urs, cât și de ceilalți comisari de examene.

O deosebită îngrijire s'a dat construirii *locurilor de școală*. Multă vreme, trecătorul prin comunele din Sudul Transilvaniei putea recunoaște comuna grănițarească după mărețul edificiu școlar, care se înălța în mijlocul ei.

Materialul didactic (hărți, măsuri metrice, ș. a.) eră la toate școalele din destul, toate aveau *biblioteci, grădini de pomi și de legume*, multe din ele *stupini*.

Învățătorii grănițerești aveau *locuință* bună în edificiile cari serviseră de locuință ofițerilor din companie. *Salariile* lor erau mai mari ca la celelalte școale primare, plătindu-se regulat lunar în mod anticipativ. Ceice se distingeau, primiau recompense speciale, fie în bani, fie că erau avansați la postul de diriginți.

Baronul Urs nu s'a mulțumit numai cu organizarea bună a școalelor grănițerești, cari să dea țărani bine pregătiți pentru lupta vieții. Văzând lipsa unei *clase sociale mijlocii* la Români

din Transilvania, unde aproape în toate orașele și orașelele populația e de neam străin, s'a simțit dator să contribue și el la înființarea și înmulțirea acestei clase. De aceea încă la 18 Februarie 1872 trimite circulara cu Nr. 90, în care recomandă «Onoratelor eforii și domnilor învățători» dela școalele grănițarești «a stăruî în tot modul, ca dintre tinerii cari au terminat cu succes școala primară, să îmbrățișeze unii și *meserile*. Motivele zac pe față. Numai foarte puțini dintre elevii școalei primare sunt în stare să-și continue studiile și să-și croiască cu timpul în societate o situație mai înaltă; mulțimea tinerimii rămâne la ocupațiunea părinților, la agricultură, din care cauză moșia străbună devine din ce în ce tot mai parcelată, încât venitul ei nu e de ajuns spre a asigura proprietarului o existență mulțumitoare. De altă parte e timpul suprem, ca și națiunea noastră să-și croiască o clasă de mijloc, fără de care organismul ei va lăncezi pururea; căci precum un individ poate ajunge la perfecțiune numai dezvoltându-și toate facultățile sale fizice, intelectuale și morale în mod armonic, așa și dezvoltarea unei națiuni se poate numi normală numai dacă în sânul acelei națiuni sunt reprezentate toate clasele sociale în proporțiune dreaptă».

Cuvinte adevărate, pe cari trebuie să le urmăm și astăzi, când trebuie să cucerim orașele, ceea ce se poate numai prin meseriași și comercianți români.

Baronul Urs și-a adus aminte și de greutățile, pe cari le-a întâmpinat, când a vrut să romanizeze corpul ofițeresc al regimentului pe care îl comandă. Pe timpul acela există în armata austriacă *instituțiunea elevilor de trupă*. Pentru primirea în sânul ei se cereau cunoștințele necesare pentru a fi admis în clasa I-ii de liceu. Elevii primiți făceau, internați pe cheltueala statului, un curs preparator de doi ani și alt curs, tot de doi ani, în școala de cadeți. Terminând, ieșiau cadeți, apoi deveniau sublocotenenți.

Cu circulara Nr. 905 din 1874 atrage atențiunea părinților asupra putinței de-a face din copiii lor, fără cheltueală proprie, oameni respectați și în societatea mai înaltă, *ofițeri*. li îndeamnă la aceasta și pentru că dela desființarea regimentelor grănițarești, numărul ofițerilor scădea pe zi ce merge. El mai zicea: «Interesele poporului nostru cer să fim reprezentați cât mai bine pe toate terenele vieții sociale. Cine ar fi mai mult chemat să se dedice carierei militare decât tinerimea noastră grănițarească, părinții căreia au servit cu arma în mână aproape o sută

de ani și au dobândit învingeri glorioase pe mai toate câmpurile de bătaie din Europa!»

Pentru a îndemna pe învățători să pregătească cât mai bine pe elevi pentru școala militară, le-a asigurat remunerațiuni deosebite.

Clasul conducătorului școalelor grănițarești a fost ascultat și nu mic a fost numărul băieților de grăniceri cari au îmbrățișat meseriile sau cariera militară.

Nu e mirare, că o astfel de organizare a școalelor grănițarești a dat roadele dorite. Țărani fruntași din comune negrănițarești își trimeteau fiii la școalele grănițarești, preoți și alți intelectuali din aceleași comune își trimeteau fetele la școalele grănițarești de fete. În nici o comună nu se găseau atâția țărani cu oună știință de carte ca în cele grănițarești. Cei mai buni soldați în regimentele de linie erau flăcăii din comunele grănițarești.

Starea înfloritoare a școalelor grănițarești, cu autonomia lor, nu eră pe placul guvernelor din Budapesta, căci, fără a fi confesionale, totuși nu erau nici comunale, nici de stat, așa că revizorii școlari unguri nu puteau dispune după plac de ele. Folosindu-se de o scăpare de vedere din Statut, unde se zicea că efortiile școlare vor fi alese de «comună», miniștrii de pe

vremuri voiau să le declare *comunale*, stând adecă sub directa supraveghere a organelor administrative comunale și județene, pe când baronul Urs înțelegea că sunt ale *comunităților grănițारेष्टी*. Mult timp, încercările guvernului din Budapesta au rămas zadarnice, căci de câteori simția primejdia, eroul dela Medole și Lisa se prezentă la împăratul din Viena, în fața căruia își apăra ca un leu fătul muncii lui. În vara anului 1895, prim-ministrul Bánffy, cunoscut pentru dușmănia lui împotriva Românilor, știu să smulgă împăratului un ordin, prin care școalele grănițारेष्टी fură declarate comunale. Ele ajunseră sub administrația directă a autorităților județene străine și înstrăinate și deatunci au început să dea înapoi în privința învățământului, ele nu mai erau căutate de elevi și eleve din alte sate, conștiința națională a învățătorilor scăzù.

Cu toate cheltuelile mari reclamate de salariile bune ale învățătorilor, de construcțiile localurilor de școală, de cumpărarea de material didactic, *fondul* școalelor grănițारेष्टी ajunsese la 1895, când a dat Bánffy lovitura, la suma de 389,453 fiorini (cam 800 mii de lei). Nici o mirare, când acest fond era administrat de baronul Urs, care nu numai că nu a vrut să primească nici când vre-o remunerațiune pentru munca ce de-

puneà de dimineața până seara în biuroul Comitetului administrativ, dar cheltuià din punga proprie de câteori erà vorba să remunereze învățători buni și să premieze la examene elevi distinși.

V.

Administrarea școalelor grănițarești în felul arătat nu i-a absorbit lui Urs toată puterea de muncă. Fiu credincios al neamului său, a luat parte la toate acțiunile românești de ordin cultural și economic.

La «*Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român*» a fost între cei dintâi membri fondatori și membru până la moarte în comitetul ei.

Între cei șapte fondatori ai institutului de credit și economii «*Albina*» din Sibiiu a fost și baronul Urs.

Când eră vorba de sprijinirea *presei române*, atât de prigonită în Ardeal, sau de ajutoarea unui scriitor, el își deschidea larg punga, fără ca să știe stânga ce face dreapta.

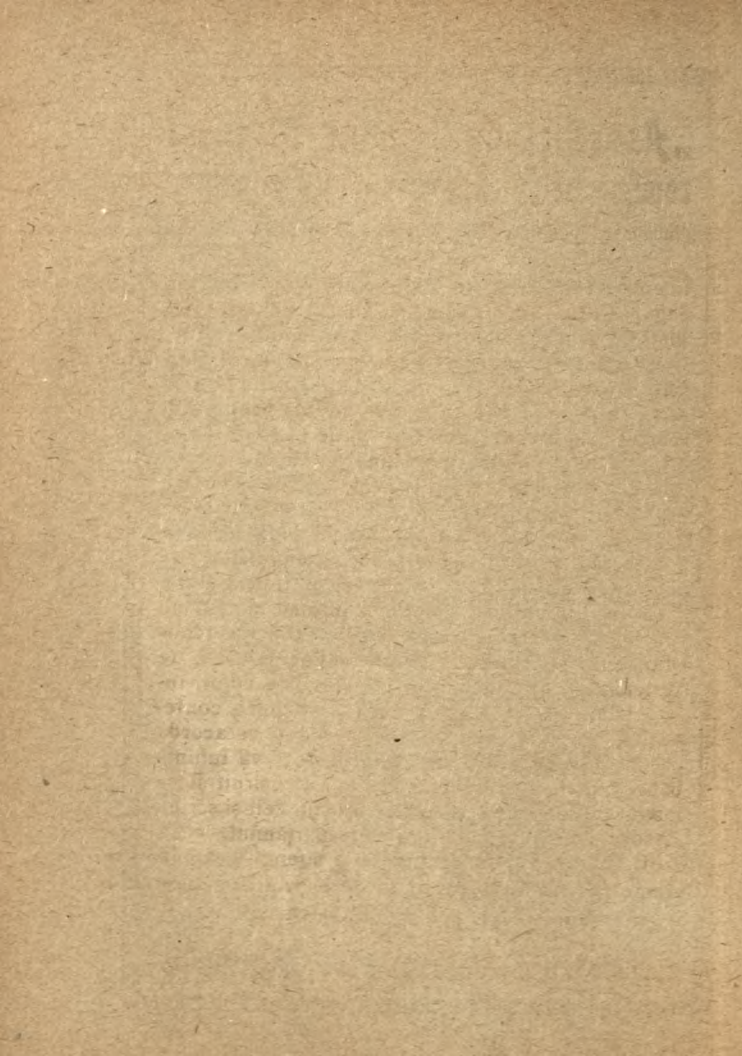
Congresul bisericii romano-catolice ungu-rești din 1871 avuse îndrăsneala să voteze un Statut cu scopul învederat de-a supune *biserica română greco-catolică* (unită cu Papa dela Roma) tutoratului romano-catolic și de-a contopi fondurile și alte averi bisericesti cu cele romano-catolice. Aceasta însemnă maghiarizarea întregii biserici române greco-catolice. La 13 Aprilie

1871 se și adunară 134 intelectuali români greco-catolici, în frunte cu baronul Urs, baronul L. B. Popp și Gheorghe Barițiu la Alba-Iulia, unde se hotărî înaintarea unei cereri împăratului, ca acesta să nu aprobe Statutul votat de congresul romano-catolic. Cererea le-a fost împlinită.

La 10 Septembrie 1897, omul acesta plin de energie, putere și dor de muncă, atât de serios și aspru, mai ales față de sine, dar de o bună-tate mare față de toți cei conștiincioși și necăjiți, a închis ochii pentru totdeauna. Un cortegiu uriaș de Români, sute de elevi dela școale grănițarești l-au petrecut la locul de veci. Rămășițele lui pământești se odihnesc în micul cimitir al bisericii greco-catolice române din Sibiu, unde își au odihna de veci și Alexandru Papiu Ilarianu, Gheorghe Barițiu, Dr. Ioan Rațiu. În crucea de pe mormânt e înfiptă granata, care venise dintr'un tun italian la Lisa și se înfipse la picioarele comandantului Urs, fără să explodeze.

Averea lui de 50,000 *fiorini* (peste una sută mii de lei) o lăasă Capitolului mitropolitan din Blaj pentru *burse* pe seama copiilor de grăniceri din fostul regiment român l-iu de graniță.

În veci amintirea lui!

„Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“.

Întemeiată la 1861 de marii metropoliți Andreiu Șaguna dela Sibiiu și Alex. Sterca-Șuluțiu dela Blaj, de fruntașii neamului nostru de atunci: Tim. Cipariu, George Barițiu, Axente Severu, cav. I. Pușcariu, baron Vasile Pop, Dr. I. Rațiu, Iacob Bologa ș. a. cu scopul de a înainta cultura poporului român prin tipărire de cărți bune și folositoare, a înființat și va înființa și susține biblioteci populare în fiecare comună, biblioteci regionale în fiecare centru de despărțământ și o bibliotecă mai mare centrală; a întemeiat și va întemeia și susține muzee regionale în centrele despărțămintelor, pe lângă un mare Muzeu Central; a ridicat și va ridica și susține case naționale în toate comunele românești; a aranjat și va aranja expoziții etnografice (de porturi, de jocuri naționale etc.), de agricultură, de grădinărit, pomărit, de copii, industriale, artistice ș. a.; a ținut și va ține conferințe și prelegeri populare; a acordat și va acorda premii și burse (stipendii); a înființat și va înființa bănci populare, cooperative ș. a.; a instruit și va instrui pe analfabeți (pe cei ce nu știu ceti și serie). «Asociațiunea» e împărțită în despărțăminte (cercuri), iar acestea în comune sau agenturi. 4 persoane pot face o agentură și cere prin directorul despărțământului o bibliotecă dela

Asociațiune, Sibiiu, str. Șaguna 6.

Abonați publicațiile „Asociațiunei“

„TRANSILVANIA“

Cea mai veche revistă românească din Ardeal

Apare lunar sub îngrijirea dlor

Dr. Oct. Russu și Ioan Georgescu.

cu sprijinul celor mai de seamă scriitori români de pretutindeni. Publică: poezii, romane, teatru, istorie, știință pe înțelesul tuturor, :: studii, dări de seamă, notițe, cronici ș. a. ::

Costul abonamentului anual:

pentru membrii «Asociațiunei» 50 Lei
pentru nemembrii 70 Lei

Cea mai răspândită publicațiune populară

„BIBLIOTECA POPORALĂ A ASOCIAȚIUNEI“ ::

e îngrijită de secretarul literar al «Asociațiunei»,
dl Ioan Georgescu, cu sprijinul celor mai buni
scriitori pentru popor.

Costul abonamentului anual:

pentru membrii «Asociațiunei» 25 Lei
pentru nemembrii 35 Lei